

KİTAP TANITIMI

HAROLD James (2011): Krupp: Deutsche Legende und globales Unternehmen. München 2011, 344 s. (134 Abb., 5 Tab.) ISBN 9783403624148, Verlag C.H.Beck oHG.

HAROLD James, Krupp: Bir Alman Efsanesi ve Küresel Şirketi, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2011, (344 sayfa, 134 fotoğraf 5 tablo) ISBN 9783403624148

Bayram ÜREKLİ*

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Konya/Türkiye. burekli@selcuk.edu.tr

Öz

Bu kısa tanıtım yazısı, Princeton Üniversitesi öğretim üyelerinden ekonomi tarihi profesörü Harold James tarafından kaleme alınan Alman endüstri devi Krupp'un 200 yıllık (kuruluşu 1811) tarihini anlatan kitabı üzerinedir. Mevcut olan arşivlerin açılmış olması ve Krupp Vakfı tarafından desteklenen Krupp araştırmaları sayesinde firma hakkında geniş bilgiye ulaşılmıştır. Yazar, iki yüz yıla yakın, firmanın tarihi gelişimi, firma sahibi ailenin çevresi, şirketin yapısı ve küresel açılımına dair bilgi vererek firma ile Almanya'nın ekonomik ve sosyal gelişimi arasında ilgi kurmaktadır. Kitapta kronolojik olarak yedi bölümde ailenin tarihi, şirket kültürü ele alınmaktadır. James'in resim ve fotoğraflarla ve iyi seçilmiş alıntılarla kurgulayarak akıcı bir üslupla kaleme aldığı eseri bu konulara ilgi duyanlar için yol gösterici ve son derece kıymetli bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler

Almanya, Krupp Firması, Osmanlı, Top, Silah ticareti, Çelik üretimi

HAROLD JAMES, Krupp: A History of the Legendary German Firm, Verlag, München 2011, (344 p.) ISBN 9783403624148

Abstract

This book introduction is about the book written by Harold James, professor of economy history in the University of Princeton, about two-hundred year history of Krupp, German industry giant, (its establishment dates back 1811). Lots of information was reached about the company thanks to the opening of present archives and Krupp studies supported by Krupp Foundation. The author gave information about two hundred-year historical development of the company, company owner family's circle, structure of the company and its globalizing, and the correlation between the company and Germany's social and economic development. The book handles the history of the family and the culture of company in seven chapters. The book written by James with fluent mode by illustrating with photographs and well-selected quotations, is very valuable and instructive for those giving importance to these subjects.

Keywords

Germany, Krupp Factory, Ottoman, Cannon, Arms trade, Steel production

Bazı tarihçilere göre, 1877-1878 Osmanlı-Rus Muharebesi sırasında 5 ay süren Plevne Savunması'nı yapan Gazi Osman Paşa'ya bağlı kuvvetlerin bu kadar uzun süre dayanmasının bir sebebi de Osmanlı Devletinin iyi bir müşterisi olduğu Krupp firmasına ait topların Ruslar üzerindeki etkisidir. Aynı firmanın topları, Türk askerinin elinde 1915 Çanakkale Muharebeleri sırasında benzer bir etkiyi, İtilâf Devletleri ve İngiliz-Anzak askerleri üzerinde de bırakmıştır. Krupp çeliğinin Osmanlı topraklarındaki varlığı sadece silahlarla sınırlı kalmamıştır. II. Abdülhamit'in hayata geçirdiği demiryolu projelerinde kullanılan lokomotif ve rayların büyük bir bölümü yine Krupp firmasından tedarik edilmiştir. Bugün hâlâ bazı yerlerde üzerinde Krupp'un iç içe geçmiş üç halkadan oluşan logosunun görüleceği raylar ya o devrede ya da Atatürk döneminde döşenmiştir. Sadece devletlerarası ilişkiler açısından değil toplumsal ve bireysel açıdan da Krupp firması Türkiye'de bazı izler taşımakta. İkinci Dünya Savaşı sonrasında çalışma gücü açığını kapatmak için Almanya'ya gönderilen Türk işçilerinin en çok istihdam edildiği Ruhr ve Rhein bölgesindeki demir çelik endüstrisinin önemli bir bölümü bu dönemde hala Krupp firmasının elindedir.

Bütün bunlar düşünüldüğünde Princeton Üniversitesi öğretim üyelerinden Harold James tarafından kaleme alınan ve Türkçe 'ye "Krupp: Bir Alman Efsanesi Ve Küresel Şirketi" şeklinde tercüme edebileceğimiz kitabını tanıtmak amacı ile ele alınması Türk okuyucular için ayrı bir önem arz etmektedir. 200 yıl boyunca sergilediği performansı ile Alman ağır sanayisinin simgesi haline gelmiş Krupp şirketinin tarihinin incelendiği bu kitap, firmanın dünya tarihinde derin izler bırakan savaşlarda, silah üreticisi kimliğiyle oynadığı rol bağlamında değerlendirildiğinde, konu ile ilgili akademisyenler için de okunmaya değer hâle gelmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus da bizi Krupp ailesine ait vakıf tarafından finanse edilerek basılan kitabın, Krupp'un 200. kuruluş yılında tanıtımının yapılması konusudur. Bir başka ifadeyle, her ne kadar alanında en profesyonel yazarlardan biri tarafından hazırlanmış olsa da, tarihi gerçeklerin tüm çıplaklığıyla anlatılması bu kitaptan beklenmemelidir. Özellikle Krupp firması ve ailesini inceleyen diğer araştırmalar göz önünde tutulduğunda yazar tarafından kitapta çizilen portrenin tarihi gerçeği tam olarak yansıtmadığı görülmektedir. Örneğin firmanın esas kurucusu sayılan ve kitapta işçi dostu olarak belirtilen Alfred Krupp'un sendika ve grevlerin her ne olursa olsun bastırılması gerektiğine ilişkin görüşlerinin sadece üstünden geçilmiştir. Benzer şekilde, Friedrich Krupp zamanındaki silah üretimi anlatılırken, önce nikel çelik alaşımli zırhların, sonra ise bunları delemek olan krom çelik alaşımli mermilerin üretildiği, daha sonra ise bu mermilere dayanıklı karbon oranı yükseltilmiş yeni zırhların üretildiği kronolojik olarak aktarılmak-

tadır. Ancak, bunun, Friedrich Alfried Krupp tarafından ortaya atılan ve II. Wilhelm tarafından, "Schutz- and Trutzwaffen schaukeln" (savunma ve saldırı silahları tahterevallisi) olarak tanımlanan silah üretim stratejisinin bir parçası olduğundan hiç bahsedilmemektedir. Gustav Krupp'un Alman İmparatorluğu Sanayi Birliği (RDI) başkanı sıfatı ile Hitler'in önünü kesmek için atılabilecek adımları atmazarak sorumluluktan kaçınması yeterince tartışılmamaktadır. 1931 yılı gibi erken bir tarihte SS'lere katılarak Nazilerle birlikte çalışan Alfred Krupp'un ağır sorumluluğundan ise sadece üstün körü bahsedilmekte, hatta bazı yerlerde Gustav ve Alfred Krupp von Bohlen und Heilbach'ın Hitler'e olan desteklerinin bir zorunluluktan kaynaklandığı kanısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Netice itibariyle kitabın her yönüyle Almanya'nın sembolü haline gelmiş bir firmanın tarihini, toplumsal gelişim süreciyle harmanlayarak olabildiğince ayrıntılı bir biçimde aktarmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak, söz konusu şirket tarihinin karanlık noktaları kitapta, olayların içerisine serpiştirilerek gerçekleri okuyanlar için kabullenebilir bir hale getirilmeye çalışıldığı aşikârdır. Yukarıda da belirtildiği gibi kitap tarihsel gerçeklerin hepsine tam açıklık getirememektedir.

KİTABIN BÖLÜMLERİ

Almanya'nın köklü ve prestijli yayınevlerinden biri olan C.H.Beck Yayınevi tarafından basılan kitap, Krupp firmasının tarihinin incelendiği 7 bölümden oluşmaktadır. Ekleri ve dipnotlarıyla birlikte 344 sayfa tutan kitapta yazar, firma ile Almanya'nın siyasi, ekonomik ve sosyal gelişimi arasında kurduğu paralellik ilişkisini, Krupp Ailesi'nin şahsi Tarihi'nin akışı doğrultusunda, kronolojik olarak sunmaya çalışmaktadır. Bu durum daha giriş kısmının başlığında (Bir İsim Bir Ulus) kendisini hissettirmektedir.

Giriş kısmında, kendisini Alman Devleti ile neredeyse bir tutan Krupp Ailesi'nin bir taraftan devletle olan sıkı ilişkileri özetlenirken, diğer taraftan firmanın sadece kar etmeye dayanmayan neredeyse kamu yararına faaliyete adanmış iş kültürünün temelleri ortaya konmaya çalışılmıştır. 1811 yılında kurulan Krupp firmasının, üretim stratejisini daha kuruluşundan itibaren özel müşteriler için özel ürünler üretmek şeklinde tanımlanabilecek hücre pazarlara göre oluşturduğunu ifade eden yazara göre firma, çok erken dönemde uluslararası piyasaya açılarak küreselleşme eğilimine sahip olmuştur. Örneğin Rusya, Brezilya, Mısır ve Çin gibi ülkelere ürün gönderen Krupp, daha 19. yüzyılın başında üretiminin bir bölümünü Rusya'da gerçekleştirmek istemiştir. Kitapta, bütün bu ilişkilerin, stratejilerin ve üretim kültürünün sonucundaki şirket başarısının, dostlardan ve akrabalarından oluşan sosyal bir ağın ortasında yer alan ve onlar tarafından desteklenen Krupp ailesinin bir ürünü olduğu savı ileri sürülmektedir.

Bu çerçevede Birinci Bölüm’de, 16. yüzyılda Hollanda’dan büyük ihtimalle dini sebeplerle Almanya’ya göç eden ve geleneksel olarak tütün ve baharat ticareti ile uğraşan bir ailenin, nasıl olup da ileride dünyanın en büyük ağır sanayi işletmelerinden birisi olan firmayı kurmayı akıl ettiği hikâye edilmektedir. Anlatımın temelini aile tarafından verilen bir borcun karşılığı olarak devralınan Gutehoffnung Dökümhanesi ve Friedrich Krupp oluşturmaktadır. Ailenin reisi ve servetinin esas sahibi olan Helene Amalie Krupp, 1807 yılında basit aletler üreten dökümhanenin işletmesini torunu olan Friedrich Krupp’a bırakmıştır. 1811 yılında kendi adına bir firma kuran Friedrich Krupp, ilk etapta kömür madenlerinde kullanılan buhar makineleri için parçalar üretmiştir. Bütün hayatı boyunca İngiliz Çeliği gibi kaliteli çelik üretmek hayalinin peşinde koşan Friedrich Krupp’un üretebildiği tek şey, kalite standardını bir türlü tutturamadığı pota çeliğidir. Kısmen başarılı olduğu darphaneler için bozuk para kalıbı üretimi işinde de yine çeliğinin kalitesizliği sebebiyle sorunlar yaşamıştır. Hayalperest ve her türlü ticari beceriden yoksun olması sebebiyle birkaç defa dolandırılan Friedrich Krupp, başarısız ve arkasında büyük bir borç bırakarak 1826 yılında 39 yaşında ölmüştür. Bu haliyle yazar onu Thomas Mann’ın Buddenbrooklar kitabındaki gibi bir miras yedi olarak tanıtmaya çalışır.

İkinci Bölüm’de, Krupp ailesinin sonraki kuşağını temsil eden Friedrich Krupp’un oğlu Alfried Krupp’un hayatı çerçevesinde firmasının gelişimi ele alınmaktadır. Birçok yönü ile babasının tam tersi bir karakter çizen Alfried Krupp, daha 14 yaşında annesi tarafından firmanın başına getirilmiştir. Babasının kötü tecrübeleri nedeniyle oldukça şüpheli olan Alfried Krupp’u, yazar “Protestan çalışma ahlakının vücut bulmuş hali” olarak betimler. Bu ahlak kendi deyimiyle, evde pijamalarını ve terliklerini giyip keyif sürmeyi değil, sahada pratik olarak işin içinde olmayı ve gelir elde etme amacından önce işinden zevk alarak çalışmayı gerektirmektedir. Ona göre hayat okulu bütün okullardan daha iyi öğreticidir ve kazanmak için öncelikle istemek gerekir. Babası ile kendisi arasındaki farkı soranlara “*ben sadece daha şanslıydım*” dese de, Krupp firması onunla babacan ama hükmedici tarzı ile gerçek karakterini kazanmıştır. Orta büyüklükteki bir işletmeyi, 20 yıl içerisinde 12.000 çalışana ve 35 hektarlık üretim sahasına sahip dev bir şirket haline getirmiştir. Üretimde uyguladığı yeni teknikler, yeni ürünlerin ortaya çıkmasına yol açmış ve uluslararası arenada bunların başarıyla pazarlanmasını sağlamıştır. Çekme demir, yeni bozuk para kalıpları, demiryolları ve lokomotif parçaları bunlardan bazılarıdır. Yukarıda bahsedilen özel müşterilere özel mal üretimi stratejisinin Krupp içindeki baş mimarı Alfried olmuştur. Bu strateji Krupp firmasını Alman devletiyle sıkı işbirliğine girmeye ve silah sanayine yatırım yapmaya sevk etmiştir. 1858’den itibaren Alman ordusu-

nun envanterine giren Krupp topları, Alman milli birliğinin kurulmasını sağlayan 1870-71 Alman-Fransız Savaşında önemli roller oynayacak ve firmanın gelecekteki silah tüccarı imajının temelini oluşturacaktır. Bu silah işi, Krupp'un gerçek manada küreselleşmesinin temelini oluşturmuştur. İş alanındaki bütün başarılarına rağmen Alfried Krupp'un ailevi alandaki başarısızlığı yazarın onu Theodor Storm'un romanındaki "Hayalet Süvari" ye benzetmesine yol açmıştır. Alfried, ömrünün sonuna geldiğinde ailesine gittikçe yabancılaşmış, karısı tarafından terkedilmiştir. Ancak geliştirdiği işletme ve felsefesi ile bir Alman efsanesi olarak romandaki hayalet gibi ölümsüzleşmiştir.

Üçüncü Bölüm'ü, hem dedesinin hem de babasının adını taşıyan Friedrich Alfred Krupp üzerine kurulmuştur. Kitabın yazarı James, Friedrich Alfred zamanında devletle Krupp firması arasındaki ilişkilerin daha da yakınlaştığını ifade eder. Friedrich Alfred'in 1893-1898 yılları arasında imparatorluk meclisi (Reichstag) üyeliğine seçilmesi ve ardından 1898'de II. Wilhelm tarafından Devlet Konseyi üyeliğine getirilmesi bu yakın ilişkinin geldiği durumu göstermektedir. Yazara göre Krupp firması artık Alman devlet aparatının bir parçası hâline gelmiştir. Bunun böyle olmasında mevcut konjonktürün yanında Alman İmparatoru II. Wilhelm ile Friedrich Alfred arasındaki bir dizi benzerlik ve hayatlarındaki paralelliklerinde büyük etkisi vardır. Kitapta aktarıldığına göre Friedrich Alfred'in iş ahlakı ve ticari davranışları onun doğa bilimlerine olan tutkusu ile şekillenmiştir. Ona göre ekonomik refah sadece yüksek seviyede yürütülen bilimsel araştırma ve eğitim faaliyetleri sonucu elde edilip korunabilir. Bu fikirlerin, firma yapısına yansımaları göstermek için yazar 1887 yılında sadece şirketin iki müdürünün teknik eğitim sahibi olduğunu, 15 yıl sonra ise doğa ve mühendislik bilimlerinden mezun altı müdürün görev yaptığı örneğini verir. Aslında bunun en açık örneği firmanın yeni bilimsel araştırmalar sonucu ortaya çıkardığı yeni ürün yelpazesidir. 1897 ile 1900 yılları arasındaki patent başvuruları değerlendirildiğinde büyük kimya fabrikaları olan Bayer ve Hoechst'in ardından Krupp, 3. sırada yer almaktadır. Bütün bu gelişmelerin kendisini en açık gösterdiği üretim kolu tabii ki silah üretimi olmuştur. Paslanmaz çelik, Nikel-çelik alaşımli zırh levhalar, krom-çelik alaşımli kovanlar, elektrikli ateşleme mekanizmaları ve hareketli kundaklar Krupp'un bu alandaki buluşlarından bir kaçını oluşturmaktadır. Silah üretimi sayesinde geliri sürekli artan firma civardaki büyük-küçük firmaları bünyesine katmaya ve genişlemeye başlamıştır. Ren nehri kıyısındaki Rheinhausen kasabasına sıfırdan yeni bir dökümhane kurulmuştur. Yine, devletle ilişkisinin de bir göstergesi olarak, Kiel'de bulunan ve II. Wilhelm'in açık deniz filosu hayalini gerçekleştirmek için kurulan *Germaniawerft* isimli tersaneyi de bu

politika çerçevesinde devir almıştır. Yazar bu dönemi, Krupp için aynı zamanda iç piyasada Thyssen ve Phoenix, dışarıda ise Amstrong, Vickers ve Schneider gibi dişli rakiplerle rekabet etmek zorunda kaldığı bir zaman dilimi olarak tanımlamaktadır. Kitapta dikkati çeken bir diğer husus ise basının giderek artan etkisi nedeniyle firmanın bir haberleşme servisini hayata geçirmesidir. Daha önce belirtildiği gibi politika alanında da faaliyet göstermeye başlayan Friedrich Alfred, artık sürekli olarak basın tarafından yakından takip edilmeye başlanmıştır. Bu durum yazarın tabiri ile, Friedrich Alfred Krupp'un kişisel felaketinin sebebinin oluşturacaktır. Özellikle II. Wilhelm ile olan yakınlığı ve neredeyse onun politikalarıyla özdeşleştirilmesi sebebiyle imparatora saldıramayan basının hedef tahtası haline gelmiştir. Politikayı bırakarak bir İtalyan adasına çekilmiş olmasına rağmen basının saldırı ve takibinden kurtulamayan Friedrich Alfred, hakkında çıkarılan homoseksüel söylentilerinin akabinde geçirdiği bir felç sonucu 1902 yılında ölmüştür. Ya da Alman basının spekülasyonlarına bakılırsa, intihar etmiştir. Kitabın yazarı Friedrich Alfred'i Heinrich Mann'ın *Tebaa* isimli romanının baş karakteri sanayici Diederich Heßling'e benzeter. Her ne kadar güç karşısında onun kadar izzeti nefisini kaybetmemişse de Friedrich Alfred'in Alman İmparatoru II. Wilhelm'e olan saygısı ve itaati tartışılmazdır, bu durum onun sonunu getirmiştir.

Friedrich Alfred Krupp'un ölümünden sonra şirket, vasiyetine uygun olarak F.A. Krupp Anonim Şirketi olarak düzenlenmiş ve hisselerin neredeyse tamamı erkek çocuğu olmadığı için kızı Bertha Krupp'a miras kalmıştır. II. Wilhelm'in ülkesi için çok önemli olan bir şirketin yönetiminin, daha reşit bile olmamış genç bir kızın ellerine bırakılmasına razı olması beklene mezdi. Genç bir Alman diplomatı olan Gustav von Bohlen und Halbach Bertha için en uygun eş olarak seçildi. Roma'da tanıştırmalarının üzerinden çok geçmeden 15 Ekim 1906 tarihinde evlendiler. Aynı tarihli ve bizzat Alman İmparatoru tarafından verilen özel izinle damada Krupp soyadını taşıma ve çocuklarına miras bırakma hakkı tanınmıştır. Böylelikle hem Krupp'un aile şirketi olma özelliği devam ettirilmeye hem de Krupp ailesinin yeni üyesine firmada yüksek bir pozisyon elde ederek kendisini kanıtlaya olanağı sağlandı. Kitabın 4. Ve 5. Bölümlerinde artık adı Gustav Krupp von Bohlen und Halbach olan (eski diplomat) yeni sanayicinin yönetiminde şirketin nasıl bir seyir izlediği ele alınmaktadır.

Bu çerçevede, Gustav Krupp'un şirketin yönetiminde olduğu ilk zamanı anlatan kitabın 4. Bölüm'ü 1. Dünya Savaşı ve sonuçlarının şirket üzerindeki etkilerinin aktarılması üzerine kurulmuştur. Bu dönemde şirketin devletle olan ilişkisi eskisinden daha da derinleşmiştir. Aile şirketi özelliğini devam ettirmekle birlikte şirketin yönetiminde gittikçe artan bir şekilde dışa-

rıdan gelen Wilhelm Muehlon gibi başarılı yöneticilerinde etkisi görülmeye başlanmıştır. Şirket geleneksel olarak demiryolları malzemeleri üretmeye devam etmekle birlikte özellikle 1. Dünya savaşının patlamasıyla silah ve gemi üretimi şirketin üretiminin neredeyse tamamını teşkil etmeye başlamıştır. 1. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın kullandığı silahların büyük bölümünü üreten Krupp, savaş başladığında 83.030 çalışana sahipken, savaşın bitiminde 166.213 çalışana sahiptir. Ürettiği. "Şişman Berta Topu" ya da uzun menzilli "Wilhelm yada Paris Topu" gibi efsane silahlar Verdun, Liege ve Paris gibi şehirlerin bombalanmasında kullanılmıştır. Kiel'deki "Germaniawerft" ise bu dönemde denizaltı üretimine yönelmiştir. Savaş endüstrisinden büyük kazanç elde eden Krupp şirketinin üretim tesisleri savaş süresince II. Wilhelm tarafından da birkaç defa ziyaret edilmiştir. Yazara göre, son ziyaretinde Alman İmparatorunun çalışanların manevi duygularına, özellikle de vefa duygusunu hareket ettirmeye yönelik yaptığı duygusal konuşma esasen savaşın kaybedildiğinin herkes tarafından açıkça görülmesine yol açan bir kanıttır.

Kitabın Beşinci Bölüm'ünde, 1. Dünya Savaşı'nı kaybeden Almanya'da kurulan Weimer Cumhuriyeti döneminde Krupp firmasının kendisine çizdiği yol anlatılmaktadır. Gustav Krupp yönetimindeki şirket bu dönemde, Versailles Antlaşmasıyla Almanya'nın silah üretmesinin yasaklanması sebebiyle yine demiryolu, lokomotif ve makine üretimine dönmeye çalışmıştır. Ancak "can çıkar huy çıkmaz" misali daha 1922 yılında Weimer Cumhuriyeti Krupp firması ile gizli bir silah geliştirme anlaşması imzalamış ve Almanya'yı gizlice silahlandırmaya başlamıştır. Krupp şirketi ağır silah üretiminin bir kısmını İsveç'e taşımış, denizaltı tamirlerini ise Hollanda üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1920'lerin ortasına gelindiğinde roket, 1930 başlarında ise zırhlı araç yapımıyla ilgili planlar geliştirmişlerdir. Şirket felsefesinin "gelecek için köklere dönüş" olarak yeniden formüle edildiği bu dönemde, Gustav Krupp şirkette uzun süreden beri çalışan "Krupplular"ın da desteğini almaya çalışmış, bu nedenle de aile, şirketle daha çok ilgilenir olmuştur. Almanya'da iki savaş arası dönemde süren huzursuzluk ve krizler Krupp şirketini de etkilemiştir. 1924-25 yılları arasında Essen'deki dökümhanesi 16 Milyon Reichsmark, gemi tersanesi ise 18 Milyon Reichsmark zarar etmiştir. İşten çıkarmalar ve sosyalist hareketler nedeniyle zor günler yaşayan Krupp firması, bu olumsuzlukların yanında, özellikle doğru dürüst muhasebe hesaplarının yapılmasını bile engelleyen savaş sonrası yüksek enflasyonla mücadele etmeye çalışmış ve kurtuluş olarak daha çok kredi kullanmaya başlamıştır. 1920'lerin ortasından itibaren Almanya'da ekonomik durumun dengelere oturmuş gibi görünmesine rağmen, 1929 yılında patlak veren Büyük Buhran'dan en çok etkilenen ülke-

lerden biri de Almanya olmuştur. 1931 yılına gelindiğinde büyük sıkıntı içerisinde olan şirketin bankalara olan borcu 43 Milyon Reichsmark'ı bulmuştur. Yazara göre, Büyük Buhran sebebiyle düşebilecekleri en dip noktayı gören hem Almanya hem de Krupp firması, tam bir dönüm noktasına gelmiştir. Alman edebiyatında ise Krupp ailesi artık başka karakterlere benzetilmeyecek kadar ünlüdür. Yayınlanır yayınlanmaz “Kleist Ödülü”nü kazanan Erik Regers’in “Sıkı Eller Birliği” kitabının ana karakteri “İhtiyar Risch-Zander” Gustav Krupp von Bohlen und Halbach’ın direkt olarak kendisini temsil etmektedir. Aynı kitapta bir karaktere daha yer verilmiştir. Bu karakter, bütün huyları babasına değil de gittikçe dedesi “Risch”e benzeyen “Oğul Risch-Zander”, yani Gustav’ın oğlu Alfred Krupp von Bohlen und Halbach’tır.

Kitabın Altıncı Bölümü’nde Almanya’da Nazi rejiminin yükselişinden 2. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar ki devrede Krupp firması incelenmektedir. Yazar, Almanya’da iki savaş arası dönemde meydana gelen sosyal ve ekonomik buhranlardan bir çıkış yolu olarak kendisini pazarlayan Nazi rejiminin ekonomik nedenlerle Thyssen, Krupp ve Siemens gibi üretici ve sanayiciler tarafından isteyerek ya da istemeyerek desteklendiğini öne sürmektedir. Özellikle Alman İmparatorluğu Sanayi Birliği (RDI) başkanı olması sebebiyle Gustav Krupp ekonomi ve politika ekseninin tam ortasında yer almıştır. Nazilerin güçlendiği 1933 ten önce hiçbir şekilde nazi taraftarı olmayan Gustav Krupp, Hitleri başbakan yapacak seçimlerden hemen önce Hitlerin sanayicilerden kibarca ellerini ceplerine atmasını istediğinde karşı gelmeden yüklü miktarda para desteği sağlayanlar arasındaydı. Oysa Hitlerin yükselişini dengelemek için kendisinden yardım isteyen Franz von Papen’i, RDI başkanı olması hasebiyle reddeden yine Gustav Krupp’tur. Hitler’in iktidara gelmesinden sonra Almanya’yı yeniden silahlandırma politikası sebebiyle, onu destekleyen sanayicilerin hepsi gibi Krupp’ta bundan büyük kar sağladı. Bu bölümde yazarın özellikle vurgu yaptığı bir nokta da Nazi hükümetinin gittikçe artan oranda şirketin iç işlerine müdahil olmasıdır. Örneğin şirket içindeki Yahudiler’in görevden uzaklaştırılmalarını isteyen devlete, Krupp ailesi karşı duramamıştır. Bu dönemin en belirgin diğer özelliği ise, yazara göre Almanya’da Naziler’in yükselişiyle Krupp şirketine yaşanan kuşak değişiminin aynı zamana rastlamasıdır. Sağlık durumu iyi olmayan Gustav Krupp, şirketteki yönetimi tedrici olarak oğlu Alfred Krupp von Bohlen und Halbach’a bırakmaya başlamıştır. Alfred Krupp, Gustav Krupp ile karşılaştırıldığında Nazilerle çok daha yakın ilişkiler kurmuş ve onlar tarafından özellikle de Silahlanma ve Mühimmat Bakanı Albert Speer tarafından desteklenmiştir. Alfred Krupp esasında çok erken dönemde Nazi yönetimiyle bağlar oluşturmuştur. 1931 yılında ünlü SS’lere

“destekçi üye” sıfatıyla katılan Alfried, Hitler’in partisine ise 1938 yılında dâhil olmuştur. Bütün bu bağları sayesinde Alfried Krupp hem kendi şirketinde hem de Alman sanayisinde yükselmiştir. 1943 yılında bizzat Hitler’in direktifi ile Krupp firmasının bütün hisseleri Annesi Bertha Krupp’tan Alfried Krupp’a aktarılmıştır. Bunun karşılığında Alfried’in sahibi olduğu Krupp fabrikaları ikinci Dünya Savaşı boyunca Nazi Almanya’sına zırhlı araçlar, makine tüfekler, toplar ve denizaltılar üretmiştir. Şirket bunların üretiminde artan oranda köle ve esir işçiler kullanmıştır. Tahminen savaş bitimine kadar Krupp şirketlerinde 100.000 esir ve köle işçi çalıştırılmıştır. Bu bedava işçi gücünden faydalanmak için Şirket, 1942 yılında ünlü toplama kampı Auschwitz’de de otomatik silah ve fünye üretecek bir tesis için 2 milyon Reichmark yatırım bile yapmıştır. Bu gibi sebeplerle, yazarın ifade ettiği gibi, savaşın sona erdiği Mayıs 1945 yılına gelindiğinde artık Nazi Yönetimi ile Krupp firması özdeşleşmiş bir hale gelmiştir. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak Almanya’nın 2. Dünya Savaşı’nı kaybetmesinin ardından, Krupp şirketinin yönetiminde bulunanlar, özellikle de Alfred Krupp von Bohlen und Halbach 1948 Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi’nde savaş suçlusu olarak yargılanacaktır. Bu yargılama sonucu Alfried Krupp, hüküm giyerek 12 yıl hapis cezasına çarptırılmış ve tüm mallarına el konulmuştur. Ancak çok geçmeden 1951 yılında işgal bölgesi yüksek komiseri J.McClay tarafından serbest bırakılarak mal varlığı kendisine iade edilmiştir. Ancak Krupplar’ın, İkinci Dünya Savaşı sırasında oynadıkları rol sebebiyle, kana susamış insanlar oldukları imajı edebiyat ve film endüstrisi sayesinde bir süre devam edecektir. Örneğin, Luchino Visconti’sin Lanetliler filmindeki bu karaktere sahip “Essenbechler” esasen Essen şehrinden gelen Krupp ailesini hikâye etmektedir.

Kitabın Yedinci Bölüm’ünde Krupp ailesinin 1945 sonrasında firmayı yeniden ayağa kaldırarak, yukarıdaki ünlerinden kurtulmak için yaptıkları anlatılmaktadır. Alfried Krupp’un ilk yaptıklarından birisi İkinci Dünya Savaşı sırasında Romanya’da görev yaparken petrol firmasında birçok Yahudi’yi çalıştırarak kurtulmalarına vesile olan Berthold Beitz’i kendisine yardımcı olarak atamaktır. Bu sayede hem Beitz’in yönetici yeteneklerinden hem de ününden faydalanmıştır. Şirket bu ikilinin elinde 1960’ların ortalarına kadar bir yükseliş trendine girmiştir. Bu dönemde özellikle silah üretiminden uzak durulmuş ve makine üretimine ağırlık verilmiştir. Bu dönemde de Krupp şirketi Alman politikacılarla yakın ilişki içerisinde olmuş ve kısa sürede Batı Almanya’nın en büyük şirketi haline gelmiştir. Yurt dışında ise farklı bir strateji izleyerek Yemen, Hindistan, Etiyopya gibi 3. Dünya ülkeleri ve Doğu Bloku ile ilişkilerini geliştirmiştir. Ancak 1966 yılından itibaren Almanya’yı etkisine alan iktisadi durgunluk, Krupp şirketini de

etkilemiştir. Firma özellikle kredi ve finansman alanında büyük sıkıntılar yaşamaya başlamış ve Krupp üzerinde denetimlerini arttırmak isteyen bankaların baskısı altında kalmıştır. 1967'de Alfried'in evinde ölü bulunması ve tek oğlu olan Arndt'ın şirketi devralmak istemeyerek mirastan feragat etmesiyle şirket, bu problemlerin çözümü olarak hisse senetlerini satışa çıkarılmış ve ailenin adını taşıyan bir vakfın denetiminde gerçek bir anonim şirkete dönüşmüştür. Ancak Alfried Krupp'un vasiyeti nedeniyle Krupp ailesinin hiçbir üyesi bu vakfın yönetimine girememiştir. Bunun gerçekleşmesinde Berthold Beitz'in büyük etkisi olmuştur. 1970'li yıllarda İran sermayesinin şirkete girmesiyle, firma çelik endüstrisinin içindeki krizden çıkmak için bir dayanak bulmuştur. Bu tarihlerde önceden tabu olan silah endüstrisine tekrar adım atılmış Almanya ve Nato ülkeleri için Leopard 2 tanklarının ve hedef bulma sistemlerinin üretiminde yer alınmıştır. Çelik endüstrisinde 1980lerin sonuna kadar süren problemler nedeniyle Krupp Ruhr bölgesinde küçülmeye gitmiş ve Krupp'un sembolü haline gelmiş olan Rheinhausen'daki dökümhanesini kapatmıştır. 1992 yılında rakip Hoesh firmasını alan Krupp, 1999 yılında başka bir rakibi olan Thyssen ile birleşmiştir. Firma günümüzde Almanya dışında da birçok yatırımı bulunan büyük bir uluslararası şirket durumundadır. Artık, İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman edebiyatı, eskiden olduğu gibi firmaların konu edildiği yapıtlar üretmemektedir. Bununla birlikte Bankaların Alman ekonomisi üzerindeki etkilerini ve karanlık ilişkilerini ortaya koyan 1973 de neşredilen Will Tremper'in Türkçeye "*Kompla*" ismiyle çevrilen kitabındaki kendisine karşı kompla kurulan Benjamin Bach'ın hikâyesi ile savaş sonrası Krupp ailesinin kaderindeki paralellik göz ardı edilemez. Benjamin Bach, romanda TALL isimli firmasının yönetimini kaybetmekle birlikte firmanın geleceğini garantiye almaktadır. Alfred ve Arndt Krupp'ta bütün mal varlıklarından, kurulan vakıf lehine vazgeçerek Krupp'u bir anonim şirkete dönüştürmüş ve bir şekilde geleceğe taşımışlardır.

Harold James'in arşivlere dayanarak ve seçilmiş fotoğraflarla zenginleştirerek akıcı bir üslupla kaleme aldığı eseri son derece kıymetli bir çalışmadır.